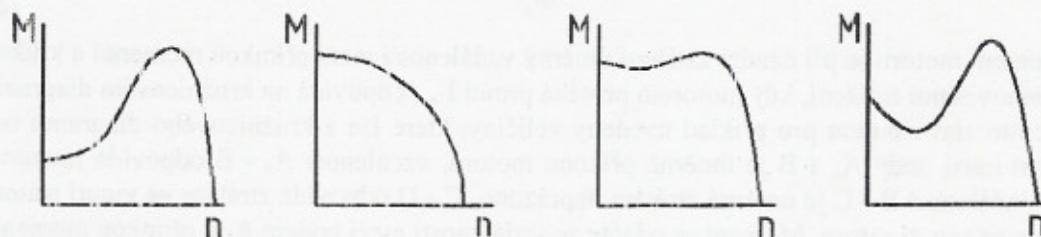

Tab. 4.3 Typy provedení rotoru nakrátko

Kotva	Charakteristika	Výhody	Nevýhody
Jednoduchá	Klecové vinutí odstříknuté z hliníku.	Jednoduchá konstrukce, velká účinnost, účiník a přetížitelnost	Velký záběrný proud, menší záběrný moment
Odporová	Ječnoduchá klec se zvětšeným odporem	Jednoduchá konstrukce, zvýšený záběrný moment, menší záběrný proud	Horší účinnost, měkká mechanická charakteristika,
Dvojitá	Dvě klece nad sebou, horní klec má větší odpor a menší rozptylovou indukčnost, při rozběhu proud teče převážně horní kleci	Zvýšený záběrný moment, snížený záběrný proud	Složitá konstrukce, horší účinnost, horší účiník
Vícevá	Úzké vysoké tyče klece, vlivem rozptylového pole se při rozběhu vytlačí proud do malé plochy vodiče, čímž se zvětší odpor	Zvýšený záběrný moment, snížený záběrný proud	Menší momentová přetížitelnost, horší účinnost, horší účiník

Obr. 4.15

4.3.4. KRUŽNICOVÝ DIAGRAM ASYNCHRONNÍHO MOTORU

Kružnicový diagram vyjadřuje, zejména u strojů s kotvou vinutou, provozní vlastnosti motoru a lze z něho zjistit veškeré provozní charakteristiky. K jeho sestrojení je třeba znát hodnoty zjištěné měřením ve stavu naprázdno a nakrátko.

K sestrojení kružnice je nutno znát tři body. Prvním je koncový bod fázoru proudu naprázdno. Ten je dán velikostí proudu naprázdno I_{10} změřeného při jmenovitém napětí U_{1n} a účiníkem ve stavu naprázdno $\cos\varphi_0$. Druhým je koncový bod fázoru proudu nakrátko při jmenovitém napětí. Z měření je k dispozici účiník nakrátko $\cos\varphi_K$ a hodnota napětí nakrátko, kterým je motor napájen ve stavu nakrátko při jmenovitém proudu. Velikost proudu nakrátko I_{1K} při jmenovitém napětí zjistíme z napětí nakrátko lineárním přepočtem.

Zvolíme měřítko proudu m_l (A/cm) a dostaneme body A_0 a A_K jako koncové body fázorů I_{10} a I_{1K} . Střed kružnice S pokládáme v případě motoru s kotvou vinutou do průsečíku osy spojnice bodů A_0 a A_K s rovnoběžkou s osou x, která prochází bodem A_0 . V případě motoru s kotvou nakrátko je vhodné zavést zpěsnění konstrukce. Střed kružnice potom leží v průsečíku s přímkou, která prochází bodem A_0 a svislou úhlem 2χ s rovnoběžkou s osou x. Pro úhel χ platí:

$$\operatorname{tg}(2\chi) = \frac{2 \cdot R_l \cdot I_{10}}{U_1} \quad (4.25)$$

Příkon motoru ve stavu nakrátko, tj. v bodě A_K je dán:

$$P_K = 3 \cdot U_{ln} I_{1K} \cos \varphi_K \quad (4.26)$$

U_1 je fázové napětí. Součin $I_{1K} \cos \varphi_K$ je v diagramu na svislici vztýčené z vodorovné osy do bodu A_K v měřítku proudů. Měřítko výkonu je potom dáno

$$m_p = 3 \cdot U_{ln} \cdot m_i \quad (4.27)$$

V bodě A_K , kdy jsou otáčky nulové, je nulový i výkon a celý příkon se změní na ztráty. Odpodobně je tomu v bodě A_0 , kdy je nulový moment. Spojnice $A_0 - A_K$ udává přímku výkonu. Výkon motoru je potom při daném proudu úměrný vzdálenosti mezi přímkou výkonu a kružnicí.

Záběrný moment, při $s=1$, je úměrný ztrátám v rotoru. Rozdělíme-li ztráty v bodě A_K na ztráty ve statoru a v rotoru, dostaneme bod T, který leží na přímce momentů. Pro ztráty ve statorovém vinutí platí vztah:

$$\Delta P_{j1} = 3 \cdot R_{f75} \cdot I_{1K}^2 = m_p \cdot \overline{LT} \quad (4.28)$$

R_{f75} je odpor fize statoru přepočtený na teplotu 75°C. Tyto ztráty vyneseme do diagramu v měřítku výkonu na přímku spuštěnou z bodu A_K , kolmo na vodorovnu osu. Tím získáme bod T, přičemž spojnice bodů A_0 a T je přímka momentů. Průsečík této přímky s kružnicí je bod A_∞ , který odpovídá nekonečnému u skuzu. Měřítko momentů získáme ze vztahu:

$$m_M = \frac{m_p}{\omega_s} \quad (4.29)$$

Moment motoru je při daném zatížení úměrný vzdálenosti mezi přímkou momentů a kružnicí.

Jmenovitému zatížení, kdy motorem protéká proud I_{ln} , odpovídá na kružnicovém diagramu bod A_n . V tomto stavu budou pro příklad uvedeny veličiny, které lze z kružnicového diagramu odečíst. Vzdálenost mezi body A_n a B je úměrná příkonu motoru, vzdálenost A_n - E odpovídá jmenovitému výkonu. Vzdálenost B - C je úměrná ztrátám naprázdno, C - D odpovídá ztrátám ve vinutí statoru a D - E ztrátám ve vinutí rotoru. Moment se odečte ze vzdálenosti mezi bodem A_n a přímku momentů.

V kružnicovém diagramu, který přesněji vystihuje vlastnosti motorů s kotvou nakrátko, kde jsme ke konstrukci využili úhlu 2χ , se momenty a výkony neodečítají jako vzdálenost kolmá na vodorovnu osu, ale na rovnoběžce s tečnou kružnice v bodě A_n .

Stupnice skuzu se vynáší na rovnoběžku s přímkou momentů. Skluž $s=1$ odpovídá průsečík této přímky s přímou výkonu, bod kdy $s=0$ je určen průsečíkem přímky skuzu a tečny kružnice v bodě A_0 . Stupnice skuzu je mezi body $s=0$ a $s=1$ lineární. Čísleme-li např. zjistit velikost skuzu v bodě A_n , vedené spojnice bodů A_0 a A_n . V místě, kde tato spojnice protne přímku skuzu, je možno odečíst skuz.

Mezi body A_0 a A_K pracuje stroj v motorickém režimu, mezi body A_K a A_∞ v režimu protiproudého brzdění a mezi body A_0 a A_∞ v režimu generátorického brzdění.

Z kružnicového diagramu můžeme tedy odečítat velikost statorového proudu, účiník, výkon, příkon, ztráty ve statoru i v rotoru, moment a skuz. Dále můžeme určovat i proud rotoru. Je-li U_{20} napětí v rozpojeném rotorovém obvodu v klidovém stavu, platí pro měřítko rotorového proudu vztah:

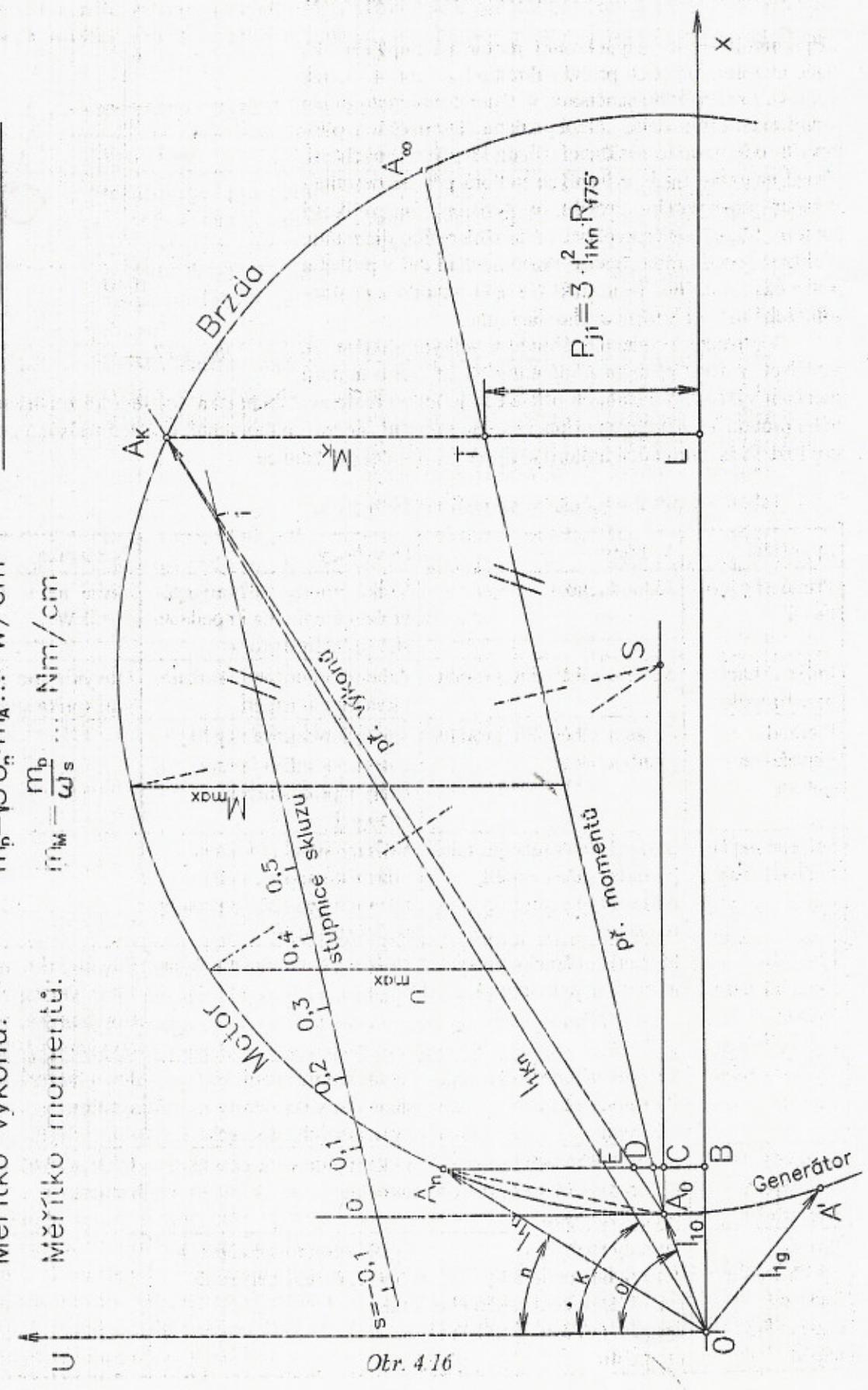
$$m_{j2} = m_j \cdot \frac{U_{ln}}{U_{20}} \quad (4.30)$$

Z maximální vzdálenosti mezi kružnicí a přímou momentů lze určit maximální moment M_{MAX} a momentovou přetížitelnost. Analogicky, s pomocí přímky výkonu, lze určit maximální výkon a výkonovou přetížitelnost. Informativně lze z kružnicového diagramu určit i účinnost a s pomocí stupnice skuzu vynést mechanickou charakteristiku.

Přesnost odečítání z kružnicového diagramu se zmenšuje v okolí bodu A_0 . Zároveň nelze popsat konstrukci kružnicového diagramu využít u motorů se speciální konstrukcí kotvy, tzn. u motorů s kotvou dvoujetou či vírovou.

Měřítko proudu: $m_A \dots A/cm$
 Měřítko výkonu: $m_b = \sqrt{3} U_n m_A \dots W/cm$
 Měřítko momentu: $m_M = \frac{m_b}{\omega_s} \dots Nm/cm$

KRUŽNICOVÝ DIAGRAM

Obr. 4.16

Výhodná oblast: I_{ou} , cos φ_{ou} , R_f (vzorec)

Nepohodlné: I_{eu} , ΔP_{eu} , cos φ_{eu}

HESITACE:

max. sila pohybu M_p [Nm/cm]

max. sila vlny: $M_p = \sqrt{3} U_{\text{max}} A$ [Nm/cm]

max. sila

$$\text{maximální sila } M_p = \frac{M_p}{R_s} \cdot 9,55 \text{ [Nm/cm]}$$

počet dílů (délky pohybu φ): N_s

AB ~ pohybu motoru

AE ~ pohybu výkonu

BC ~ rychlost napájení

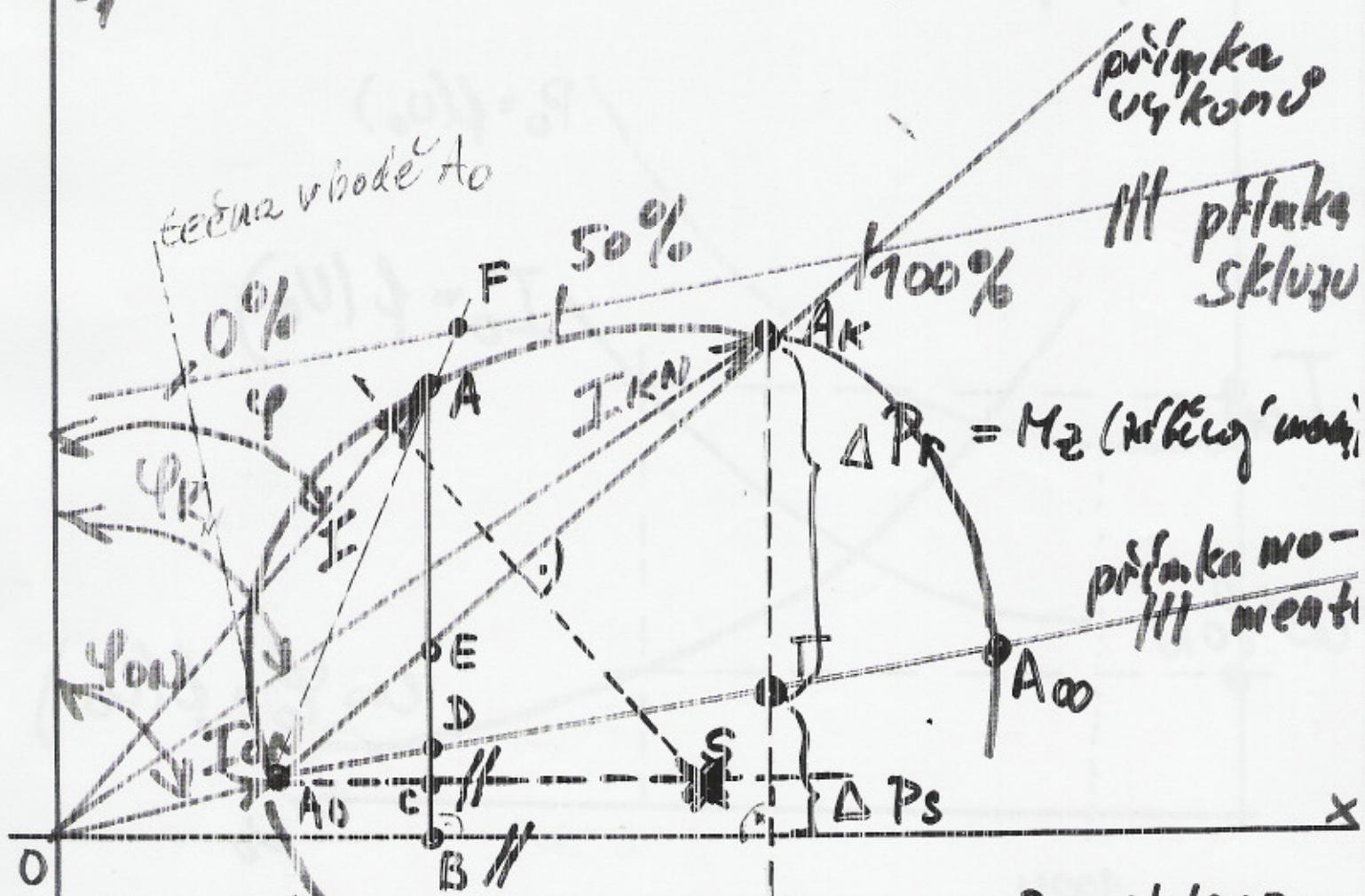
CD - řadící se vzdále vlnou

DE - řadící se vzdále rotační

AD - momentu

F - určující hodnota sklonu

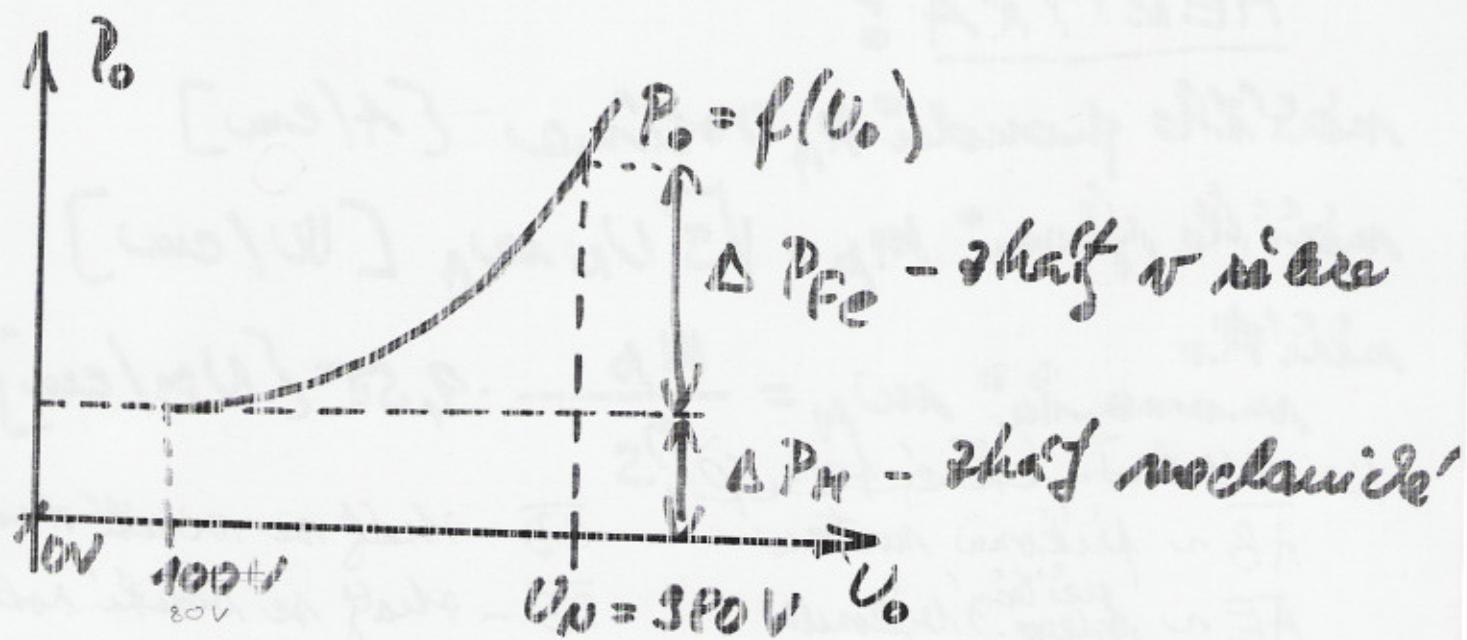
U_1

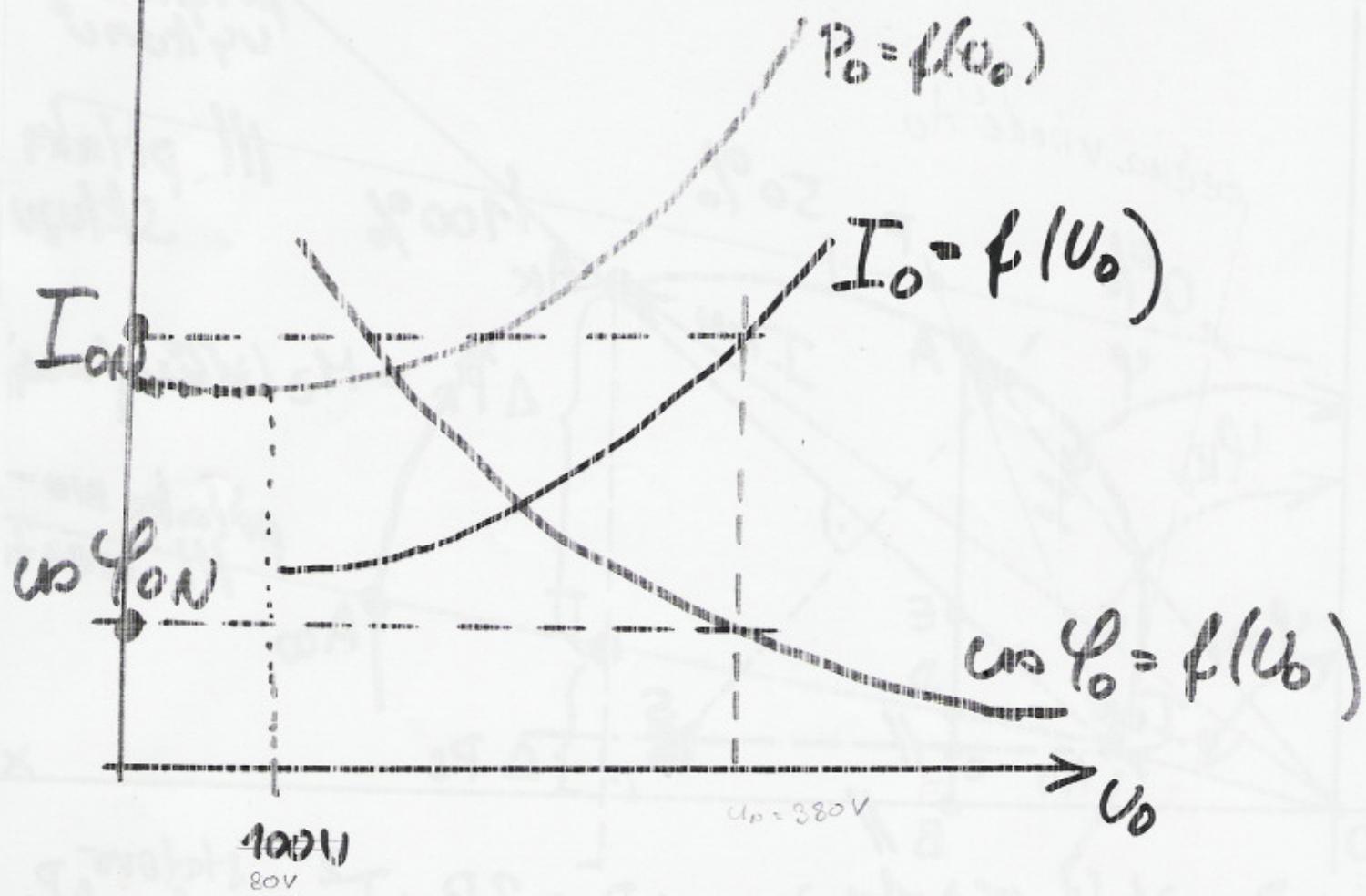
$$\Delta P_r = \text{řada g. náboj. moment}$$

$$\Delta P_s = 3 R_f \cdot I_{\text{KN}}^2 \frac{\text{stavové } \Delta P_s}{\text{řada g. náboj. moment}}$$

3 feb. AM
Méthode représentation

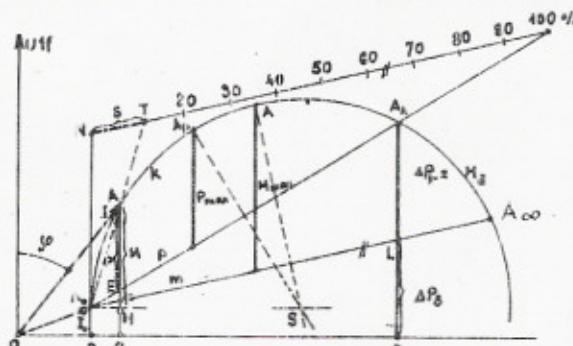

$I_0, P_0, \cos \varphi_0$

Konstrukce - diagramy

Do souřadné soustavy, kde v ose y je U_{1f} , se ve zvoleném měřítku proudu vynesou proud napředno I_0 a proud nakrátko I_K s příslušnými účiníky $\cos \varphi_0$ a $\cos \varphi_K$. Koncové body jsou označeny A_0 a A_K (obr. 1.15). Z A_0 se vede rovnoběžka s osou x . Spojnice $A_0 A_K$ se rozplní a kolmice z ní se vede na rovnoběžku s osou x , kde vytíkne střed opsané kružnice S . Spojnice bodů $A_0 A_K$ je přímka výkonu.

OBR, 1-15

Z bodu A_k se spustí kolmice na osu x a rozdělí v poměru ztrát v rotoru a ve statoru. $\overline{A_k A}$ představuje ztráty v rotoru/, nebo se na tuto přímku v bodu A_k vynese v měřítku záběrový moment M_{z} , zjištěný dynamometrem. Průsečíkem se vede z A_0 přímka na kružnici, kde vytváří bod A_{z} . To je rýsuvač momentů.

Stupnice sklusu je rovnoběžka s přímkou momentů /v libovolné vzdálenosti nad kružnicí/, omezená prodlouženou přímkou výkonů a tečnou ke kružnici v bodě A_0 . Její délka představuje skluz $\theta \leq \theta \leq 1$.

Měřítka:	měřítko proudu m_A / se volí /	/ A/cm /
	měřítko výkonu $m_W = \sqrt{3} J m_A$	/ W/cm; V; A/cm /
	měřítko momentů $m_M = 9,55 \frac{m_W}{m_A}$	/ Nm/cm; W/cm; $\frac{1}{min}$ /

Provozní hodnoty motoru při určitém zatížení se vyšetří z diagramu vynesením některé z veličin. Např. se vynese v měřítku změřený proud z bodu O na kružnici, kde vytkne bod A /jeho směr odpovídá fázovému úhlu/. Z bodu A se vede kolmice na osu x. Vzdálenost AE udává užitečný výkon na hřídeli, AF moment a AG příkon, odebraný ze sítě. K zjištění skluzu, resp. otáček, se vede z bodu A přes A přímkou na stupnici skluzu.

1.1.4 Motor s kolyou kroužkovou

$$\text{Ze vztahu pro moment } M_{\max} = 9,55 \frac{3}{n_2} \frac{U_{12}^2}{2X} \text{ a pro skluz zvratu } s_m = \frac{R_2}{X_k}$$

plyne, že M_{var} nezávisí na R_2 , ale že s_m závisí na R_2 .

Je-li tedy $R_0 = 1$, je $\mu_0 = 1$ a motor se rozbehá a maximálním momentem.

$$I_1 = \frac{U_{1f}}{R_{Fe}} + \frac{U_{1f}}{jX_k} + \frac{U_{1f}}{R_1 + \frac{R_2}{a} + jX_r}$$

plyne, že zvětšováním R_2 naopak I_1 klesá. Tyto skutečnosti zavdaly podnět ke konstrukci kroužkového motoru u něhož lze měnit R_2 zapojováním do série s vinutím rotoru pomocí kroužků další odpory /obr.1.8/. Při změně odporu rotoru je geometrickým místem koncových bodů vektoru proudu I_1 i I_2 titáž kružnice, ale mění se pouze poloha bodu A_1 /obr.1.16/.

Případí-li se k odporu rotoru R_2 odpor spouštěče R_s , začni se při stejném momentu skluz z hodnoty s_1 na s_2 podle vztahu:

$$\frac{R_1}{R_2} = \frac{R_2}{R_2 + R_6}$$

z něhož lze vypočítat odpor spouštěče R_s

$$R_E = R_2 \frac{s_2 - s_1}{s_1}$$

R_s se rozdělí na několik stupňů aby byl rozběh plynulý a proud I_1 se pohyboval v požadovaných mezech. Průběh momentu a proudu při současném motoru je znázorněn na obr. 1.17.